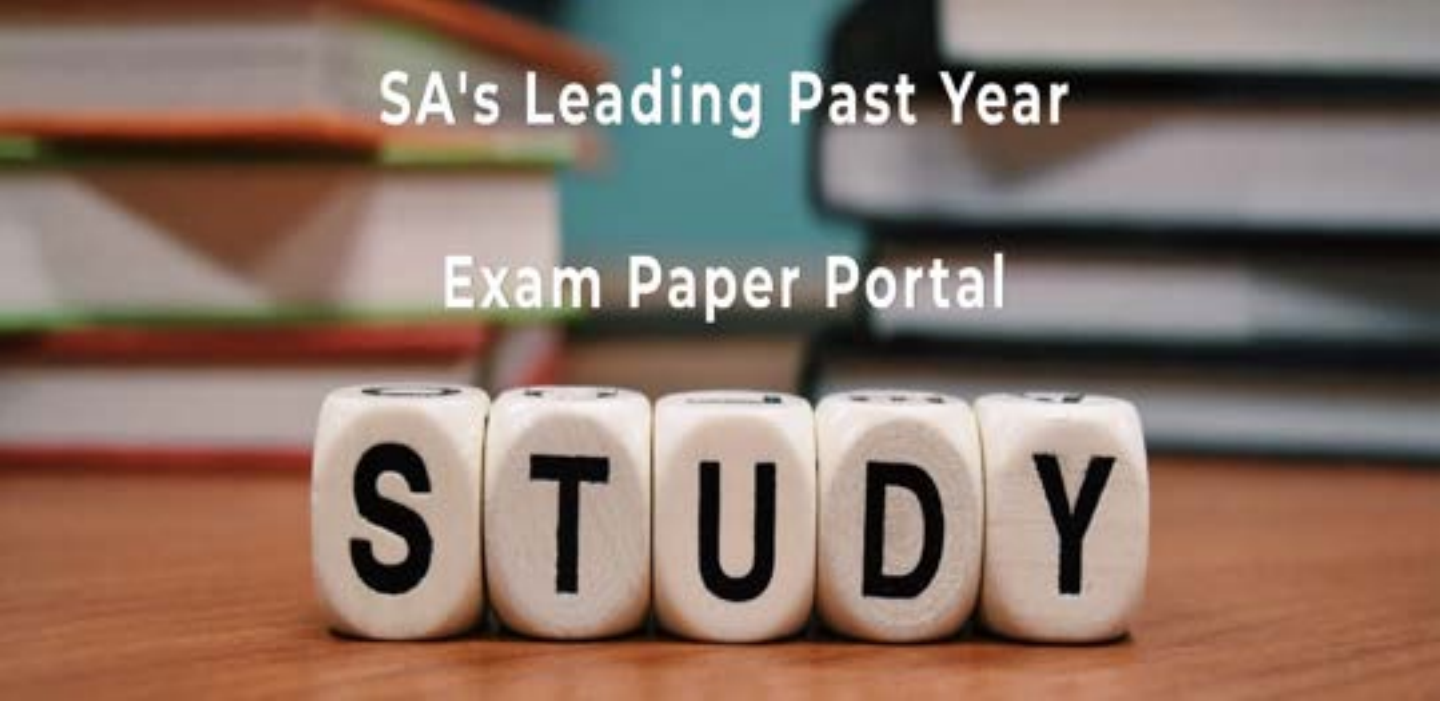

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies ☺

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

TLHAKOLE/MOPITLWE 2012

MADUO: 70

NAKO: 2 diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 19.

DITAELO

1. Buisa tsebe e, ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.

2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipotso go tswa mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo tlhopha dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dikgangkhutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Poko	(35)

4. Araba DIPOTSO DI LE PEDI fela go tswa mo dikarolong TSE PEDI tse di farologaneng:

   KAROLO YA A: PADI
   Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

   KAROLO YA B: TERAMA
   Araba potso e le NNGWE.

   KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE
   Araba potso e le NNGWE.

   KAROLO YA D: POKO
   Araba dipotso di le PEDI.
   Lenaneonetefatso le tla go thusa mo tlhophong ya dipotso.

5. Buisa ditaelo ka kelotlhoko mo tshimologong ya karolo nngwe le nngwe.

6. Kwala palo ya dikarabo jaaka dipotso di boditswe.

7. Simolola karolo NNGWE le NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.

8. Kwala ka mokwalo o o phepa o o bonalang.

9. Tiriso ya nako e e tshikhinngwang: Metsotso e le masomeamarataro (60) e dirisiwe mo karolong nngwe le nngwe.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhopha dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: PADI Araba potso e le NNGWE fela.			
POTSO	**MOFUTA WA POTSO**	**MADUO**	**TSEBE**
1. *Bogosi Kupe*	Potso ya tlhamo	35	5
	KGOTSA		
2. *Bogosi Kupe*	Dipotso tse dikhutshwane	35	5
	KGOTSA		
3. *Morabaraba*	Potso ya tlhamo	35	7
	KGOTSA		
4. *Morabaraba*	Dipotso tse dikhutshwane	35	7
	KGOTSA		
KAROLO YA B: TERAMA Araba potso e le NNGWE fela.			
5. *Molatswana wa gaetsho*	Potso ya tlhamo	35	9
	KGOTSA		
6. *Molatswana wa gaetsho*	Dipotso tse dikhutshwane	35	9
	KGOTSA		
7. *Molatswana wa gaetsho*	Potso ya tlhamo	35	11
	KGOTSA		
8. *Molatswana wa gaetsho*	Dipotso tse dikhutshwane	35	11
	KGOTSA		
KAROLO YA C: KGANGKHUTSHWE Araba potso e le NNGWE fela.			
9. *Ngatana ya Lehumo*	Potso ya tlhamo	35	14
	KGOTSA		
10. *Ngatana ya Lehumo*	Dipotso tse dikhutshwane	35	14
	KGOTSA		
KAROLO YA D: POKO Araba dipotso di le PEDI fela.			
11. Motlhokagae	Dipotso tse dikhutshwane	17½	16
	KGOTSA		
12. Mahuma-pelo a ga phokojwe	Dipotso tse dikhutshwane	17½	17
	KGOTSA		
13. Ntwa ya 1939–1945	Dipotso tse dikhutshwane	17½	18
	KGOTSA		
14. Bosiela	Dipotso tse dikhutshwane	17½	19

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso le le latelang go bona gore o arabile dipotso tse di tlhokegang.

KAROLO	NOMORO YA POTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA POTSO E O E ARABILENG
A: PADI (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane**)**	1–4	1	
KGOTSA			
B: TERAMA (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane**)**	5–8	1	
KGOTSA			
C: KGANGKHUTSHWE (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane**)**	9–10	1	
KGOTSA			
D: POKO (Dipotso tse dikhutshwane)	11–14	2	

ELA TLHOKO: Netefatsa gore o arabile dipotso go tswa mo dikarolong tse PEDI.

KAROLO YA A: PADI

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 1: *BOGOSI KUPE* – DPS Monyaise

Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 o tlhagise ditiragalo tse di dirileng gore Matlhodi le Modimoeng ba iphitlhele ba kopane. **[35]**

KGOTSA

POTSO 2: *BOGOSI KUPE* – DPS Monyaise

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

A fitlha a phutha mogatse. Botshelo jwa gagwe jwa feta fa pele ga matlho a mowa jaaka go diragetse go tloga tshimologong ya lobopo: a gakologelwa lorato lwa ga Oshupile lo lo neng lo ba kitlanya morago ga diphapang tsa monna le mosadi, a itse gore go fedile jaanong, ga go kitla go tlhola go diragala gore e re a kgopilwe a thojwe pelo ka lorato, a itse gore ga a kitla a tlhola a mo omanya, go fedile, mme a itse gore le fa go fedile jaana, fa Modimo o ne o ka mo abela bonyana gape, mme ga twe a tlhophe molekane, o tla tlhopha Oshupile.

Tukisang a itse gore ga a mmone; a nta a rarabologelwa a ise a bue nae. 'Ausi, ke eng?'
'O a bona, nnaka. Modimo o diragaditse thato ya one. Mogoloo o ile. Go tla thusang go tshwara kwa le kwa, nnaka? Se se diragetseng, se diragetse. Ke gore fela re mmee ka bonako, tiro ya temo e tswelele. Ga ke batle go tlosa batho mo ditirong tsa bone; loso ga lo simolole ka nna, e bile ga lo kitla lo fela ka nna … Ke eng o ntebile jalo?'

Tukisang a gopola dipuonyana tsa batho ba motse wa Phiritona ka ga kgaitsadie; le fa e ne e se tshwanelo go bua jalo, a utlwa gore o tshwanetse go bua. 'Nnyaya, ausi, o se ke wa re tsenya matlho a batho jalo. Aitse batho ba bua dipuo tse di maswe ka rona. Le yo, mogolole, go tloga a tla go swela nageng jaana jaaka phologolo ya naga, nka dumela gore ke ka lebaka la gago.' A utlwa gore o buile bosula, a khubama fa pele ga gagwe. 'Ausi, intshwarele, ga ke a tshwanela go bua jalo mogolole a sa le ka fa godimo ga mmu.'

2.1 Motho yo o phuthiwang mo temeng e e fa godimo, o bolailwe ke eng? (2)

2.2 Ke eng se se neng se tlhotlheletsa mmaagwe Obakeng go boloka kgotsa go fitlha mogatse ka bonako? (2)

2.3 Leinatota la ga Dimo ke mang? (1)

2.4 Go tlile jang gore motho yo o mo umakileng mo go POTSO 2.3 a bidiwe Dimo? (2)

2.5 A go siame gore mmaagwe Matlhodi a kobe Dimo mo lelapeng la gagwe? Tshegetsa ka lebaka. (2)

2.6 Leina la motho yo Tukisang a mmitsang 'ausi' ke mang? (1)

2.7 Naya tiragalo e e neng ya dira gore Obakeng a tlhoe malomaagwe. (1)

2.8 Kgetse ya ga Tukisang le Obakeng e fedile jang? (2)

2.9 Goreng Tukisang a ne a itatlhela mo molelong? (2)

2.10 Tlhagisa ditiragalo di le PEDI fela go tswa mo pading tse di bontshang fa Obakeng e le segatlhamelamasisi. (4)

2.11 Ditiragalo tsa padi e di senola motlha ofe? Tshegetsa ka lebaka. (2)

2.12 Tlhopha karabo go tswa mo KHOLOMONG YA B e e tsamaisanang le tlhaloso go tswa mo KHOLOMONG YA A.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
2.12.1 Matlhodi ke motho yo o boikobo.	A setaele
2.12.2 Phiritona ke lefelo le ditiragalo di diragalang mo go lona.	B semelo
2.12.3 Mokwadi o dirisitse puo ya botshwantshi.	C maitshetlego

(3 x 1) (3)

2.13 Mmaagwe Obakeng o tsalwa kwa motsaneng ofe? (1)

2.14 A go nna lefetwa mo botshelong jwa segompieno ke botlhodi? Tshegetsa karabo ya gago. (3)

2.15 Ke karolo efe ya botlhokwa e e tshamekilweng ke baanelwa ba ba latelang:

2.15.1 Sajene Botipe.
2.15.2 Motlhoiwa. (4)

2.16 Padi e, e khutla ka boitumelo kgotsa botlhoko? Tshegetsa ka lebaka. (3)
[35]

KGOTSA

POTSO 3: *MORABARABA* – SJ Lebethe

Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 ka botshelo jwa moanelwa Ntshimane go tloga mo tshimologong ya padi go fitlha kwa bokhutlong. **[35]**

KGOTSA

POTSO 4: *MORABARABA* – SJ Lebethe

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

A mo atamela go bua le ena: 'Morwesi, ke eng fa o sa itumele le rona. Bona o motho wa tsala e kgolo ya me. O a itse gore re ne re tsena sekolo mmogo. Ke raya Mpute. Re ne re baka lerata boobabedi mo sekolong, e re re gotlhiwa ka moretlwa re bo re le babedi fela jalo. Ke tsala ya me, mosimanyana yo.' E ne e setse e le nakonyana ba ntse ba simolotse go nwa, mme ba ntse ba bua thata, e bile ba buela kwa godimo. Morwesi a se ka a mo araba. O ne a setse a tletse pelo, bogolo jang ka basetsana ba ba nnetseng go nwa. O ne a ba tlhabelwa ke ditlhong, a sa itse gore maikaelelo a bona mo botshelong ke eng.

Letsatsi e ne e le Labotlhano, mme motho mongwe le mongwe yo o dirang a le kwa tirong. Kaitsane Morwesi ga a itse gore basetsana ba mo tirong, e le fela gore basetsana ba mo tirong, e le fela gore jaanong tiro e fedile. E ne e tla nna ntsi tota bosigong boo: e nna ntsi ka Labotlhano le Lamatlhatso.

Morwesi a utlwa tlala. A ya fa go Mpute go mmolelela.
'Re tla tsamaya gona jaanong, Rwesi. Re a tsamaya gona jaanong, nna le wena, wena le Mpute wa gago yo o go ratang, ga ke re?' Owaii! Loleme lwa gagwe lo tsamaya lo raraagana a ntse a re o a bua!

Mosetsana a gakgamadiwa ke Maki a ntse a nwa le bona botlhe, mme a sa bonale a tsewa ke moroko. Kaitsane Maki o ntse a sa nwe, leano la gagwe o le bofile gale. Kgabagare ga twe go a tsamaiwa. Ga tsenwa mo mmotorokareng go setse go gogobiwa ka mangole. Le gale Mpute ena o ne a le botoka, dikolojwane di ne di ntse di feletse, le go thekesela go sa etegela. Peter ena, loso.

4.1 Naya leina la mosetsana yo o imisitsweng ke Ntshimane. (1)

4.2 Morwesi o ne a tsena sekolo kwa kae? (1)

4.3 Goreng Morwesi a tsamaile le Mpute kwa Ga-Rankuwa? (2)

4.4 Ke ka ntlha ya eng Morwesi a tsere tshwetso ya gore Mpute a mmusetse gae ka bonako go tswa hoteleng? Naya mabaka a le MABEDI. (4)

4.5 Mpute o ne a ikutlwa jang fa Morwesi a re ba boele gae? (2)

4.6 Naya maina a MABEDI a ditsala tsa ga Morwesi le Mpute tsa kwa Ga-Rankuwa. (2)

4.7 Naya semelo sa ga Ntshetsana. Tshegetsa ka mabaka a le MABEDI. (4)

4.8 Moanelwa mogolo mo pading ke mang? Tshegetsa ka lebaka. (3)

4.9 Ditiragalo tsa padi e, di felela jang? Tshegetsa ka lebaka. (2)

4.10 Ke lekgarebe lefe mo pading le o ka le tsayang jaaka mofenyi wa Morabaraba? Tshegetsa ka lebaka. (3)

4.11 Bapisa baanelwa Mpute le Ntshimane o lebile go tse di latelang:

4.11.1 Tiro e ba neng ba e dira. (2)
4.11.2 Tsela e ba tlhokafetseng ka yona. (2)

4.12 Ke mathata afe a a ka tlhagelang basetsana ka maitsholo a moanelwa a tshwana le Mpute. (2)

4.13 Morwesi le Bontle ba go rutile eng ka ditsala? (2)

4.14 Tlhopha karabo go tswa mo KHOLOMONG YA B e e tsamaisanang le tlhaloso go tswa mo KHOLOMONG YA A.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
4.14.1 Lekau la ntlha la ga Morwesi ke mang?	A Ga-Rankuwa
	B Mpute
4.14.2 Naya lefelo le Mpute a neng a dira kwa go lona.	C Ntshimane
4.14.3 Ntshimane le bana ba sekolo ba tlhokafetse fa ba ne ba ya kwa …	D Thekong

(3 x 1) (3)
[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TERAMA

MOLATSWANA WA GAETSHO – DMG Sekeleko

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 5: *BA TLA NKITSE* – ES Lekalakala

Teramakhutshwe e, e khutla ka gore 'Ee, ke nnete, ba nkitsitse ke le mmolai yo o setlhogo'. Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 e mo go yona o tlhagisang ditiragalo tse di tlhodileng loso lwa ga Ramarumo go fitlhela Boipelo le Motswedi ba atlholwa. **[35]**

KGOTSA

POTSO 6: *MOSESE, MOSESE, MANGOLE LE MENWANA* – SJ Shole

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Rantleru:	Monna, Bosalala, tlaya ka kwano! Ke batlile gotlhe mo nka kgonang mme ga ke bone motlhala. Oteroupu e tshetlha. Lebeteri le yona lolea. Siling le yona ga e na phatlha. Ga ke itse gore go thweng ka baesekopo e tshwana le e. Motho o bolaetswe mo ntlong, mabati a lotletswe ka fa teng. Mafesetere ga a na phatlha e e ka sutlhang motho. Ke tla be ke leletse seteišene sa rona mogala, le emelentshe e bidiwe go tla go olela maswe a.
Bosalala:	Morwaaarra tlhe ke a kopa. Le se ka la ba la ntshwara le ise le tlhomamise gore phetlhi e tsene kae. Le se ka la bo la itsapa go sedisisa motlhala wa mmolai.
Rantleru:	*(O letsa mogala.)* Hallo! Ke sajene? Ke nna Rantleru. Ke mo 6666 mmila wa Kgama. Ke fitlhetse setopo mo ntlong mme go lotletswe ka fa gare. Ke palelwa ke go rarabolola malepa a mmolai. Ke na le mong wa ntlo, mme le ena o tsene le nna fa ke se na go roba lebati. Tlayang lo re thuse tsweetswee, Sajene (*O baya mogala fa fatshe. O kgwa mowa*.) Ga ke kgone go bona tshipi e e iteileng motho yo mo kgorikgoring. (*go utlwala motho a itewa ke kgodisa, e bile a ntse a potla*.) ke mang yoo?

6.1 Tlhopha karabo e e maleba mo go POTSO 6.1.1–6.1.4.

6.1.1 Mosadi yo o bolailweng mo ntlong ke …

A Nnuku.
B Bosalala.
C Mmemme.
D Feke. (1)

6.1.2 Setopo se fitlhetswe mo ntlong ya ga …

A Mmemme.
B sajene.
C Bosalala.
D Rantleru. (1)

6.1.3 Ke eng se se tlhodileng kgotlhang magareng ga basadi mo terameng e?

A Lorato
B Go tlhoka tiro
C Tšhelete
D Ntlo (1)

6.1.4 Rantleru o ne a dira tiro efe mo setšhabeng?

A Bongaka
B Bodirelaloago
C Bopodisi
D Borutabana (1)

6.2 Moswi o amana jang le mong wa ntlo? (2)

6.3 Go kgwa mowa ga Sajene go senola maikutlo afe? (2)

6.4 Naya maina a batho ba ntlha go bona se se diragetseng mo ntlong. (2)

6.5 Molwantshi mo teramakhutshweng e, ke mang? Tshegetsa ka lebaka. (2)

6.6 A mmolai o ne a tshwarwa? Tshegetsa ka lebaka. (2)

6.7 Thitokgang kgotsa Morero wa teramakhutshwe e, ke ofe? (2)

6.8 Setlhogo sa terama 'Mosese, Mosese, Mangole le Menwana' se amana jang le Nnuku? (2)

6.9 Tlhalosa ka boripana se se diragetseng fa Bosalala a goroga kwa ntlong. (2)

6.10 A teramakhutshwe e, e supa maitshetlego a bogologolo kgotsa a segompieno? Tshegetsa ka lebaka. (3)

6.11 Ke molaetsa kgotsa thuto efe e o ithutileng yona mo teramakhutshweng e? (2)

6.12 Ka dintlha di le PEDI supa ka mokgwa o Feke a thusitseng go rarabolola bothata jwa terama e. (4)

6.13 Naya semelo sa ga Nnuku. Tshegetsa ka dintlha di le PEDI. (4)

6.14 Ntsha maikutlo a gago ka ga lorato lwa ga Mmemme le Bosalala. (2)
[35]

KGOTSA

POTSO 7: *KHUTSEPE* – EJ Sekati

Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 ka tatelano ya ditiragalo tsa teramakhutshwe ya 'Khutsepe' go tloga kwa tshimologong go fitlha kwa bokhutlong. **[35]**

KGOTSA

POTSO 8: *BO TLA SA JANG*? – C Modise

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Kgomotso:	(*Ka kakanyo e e tebileng*.) Hh …!! Ke a bo ke ya go latsa kae tlhogo fa bosigo bo setse bo tsena jaana tota? Ke raya fa diphaposi tsotlhe di lotletswe jaana? Le tlala e nkabolotse. E kete go sejanaga se se emang fa ntle fa … ka re ke tshaba le go okomela ruri, gongwe ke bone.
Lepodisi:	(Go konyakonya motho mo lebating.) Koko …!
Kgomotso:	Tsena! (*Lebati le a bulega le be le tswalega*.)
Lepodisi:	Dumela mma.
Kgomotso:	Agee sajene.
Lepodisi:	A ke wena mogatsa Phofu mma?
Kgomotso:	Ga … ga ke itse gore a ke go ree ke re ee kana nnyaya jaaka Phofu a setse a bone mosadi yo mošwa sajene … ke eng o botsa? Kana …
Lepodisi:	Hm ..! go thata.
Kgomotso:	Go diragetseng e kete o tla ntshosa jaana?
Lepodisi:	Pele re tla foo … a o rata go nthaya o re lo kgaogane mma?
Kgomotso:	Go kgaogana ga re ise re kgaogane saji; le gale ke bona re tloga re kgaogana. (O *rata go lela*.) Ke bua jaana e le gore o sa le a lotlela ditswalo tsa diphaposi tsotlhe tsa ntlo a di naya kgarebe eo ya gagwe.
Lepodisi:	Ruri dilo di a diragala … kgarebe eo ke mang? Le gone e nna kae?
Kgomotso:	O bidiwa Selebaleng. O nna mo ntlong ya bosupa mo go ona mmila o.
Lepodisi:	Tota ga ke itse gore o tsile go e tsaya jang kgang e …
Kgomotso:	(*O a tshoga*.) Bua tlhe sajene … a mongwe wa gaetsho o tlhokafetse?
Lepodisi:	Mma ke maswabi go go itsise fa monna wa gago Phofu a sa tlhole a tshela.
Kgomotso:	(*O a sunasunetsa*.) Tota ga twe go diragala eng mo motseng o Ramasedi?

8.1 Tlhopha karabo e e maleba mo go POTSO 8.1.1–8.1.4.

8.1.1 Nyatsi ya ga Phofu e nna kwa kae?

A Mmila o le mongwe le wa boPhofu.
B Gaufi le Karatshe.
C Mmila o o latelang wa BoKgomotso.
D Moagisani wa lelapa la gaabo Kgomotso. (1)

8.1.2 Mogatsa Kgomotso o bolailwe ke …

A mapodisi.
B mosadi wa gagwe.
C dinokwane.
D kotsi ya sejanaga. (1)

8.1.3 Lepodisi le ne la laela Selebaleng go busa …

A dinotlolo tsa koloi
B dinotlolo tsa ntlo.
C dithoto.
D sejanaga. (1)

8.1.4 Ke mang yo o baakantseng dithulaganyo tsa phitlho ya ga Phofu?

A Rraagwe Kgomotso.
B RraPhofu.
C Kgomotso.
D Selebaleng. (1)

8.2 Selebaleng o ne a imile ngwana wa ga mang? (1)

8.3 Molotlhanyi mo teramakhutshweng e, ke mang? (1)

8.4 Kgomotso o ne a kaya eng fa a re, 'le tlala e nkabolotse'. (2)

8.5 Kgotlhang e tlhodilwe ke eng mo teramakhutshweng e.Tshegetsa ka lebaka. (3)

8.6 Fa Kgomotso a re 'bua tlhe sajene' o ne a senola maikutlo a a ntseng jang? (2)

8.7 Goreng Kgomotso a re ena le monna wa gagwe ba tla tloga ba kgaogana? (2)

8.8 A teramakhutshwe e, e khutlile sentle? Tshegetsa ka lebaka. (3)

8.9 Fa e ne e le wena Kgomotso o kobiwa mo ntlong ya gago, o ne o tla dira eng? (2)

8.10 Tlhalosa tsela e lepodisi le ntshitseng kgang ya loso lwa ga Phofu ka yona. (2)

8.11 Morero wa teramakhutshwe e, ke ofe? (2)

8.12 A diteng tsa teramakhutshwe e, ke tse di kgodisang? Tshegetsa ka lebaka. (3)

8.13 A ke tshwanelo gore fa motho a sa tlhole a go rata, a go sotle? (2)

8.14 Ka dintlha di le PEDI naya semelo sa ga RraKgomotso. Tshegetsa ka mabaka. (4)

8.15 Ke molaetsa kgotsa thuto efe e o ithutileng yona ka teramakhutshwe e? (2)
[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE

NGATANA YA LEHUMO – KM Mbonani le ba bangwe

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 9: *GO UPA* – PJ Mathibe

Ngaka ya Motswana e ne e itse go sireletsa masimo kgatlhanong le tshenyo e e feteletseng e e neng e ka diragala mo masimong fa a sa upiwa. Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 o tlhagise ka moo tshireletso le meila di diragalang ka teng. **[35]**

KGOTSA

POTSO 10: *MOGATSAKA O TLA NKGOPOLA* – BM Ditlhokwe

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

'Se tshwenyege tsala, re tla tlotsa bolao jwa bona ka mafura a nakedi, re gasegase ditlhare mo bolaong, le mo ba tla gatang gone. Nka se tlholwe ke bananyana bale, fa ba ka ntlhola, nka latlhela gotlhe mo nokeng e e elelang.'

E ne e le ka Lamatlhatso fa Mmadira a ne a tshwaragane le go tlhatswa, fa a gopola toro e a letseng a e lorile. A bitsa malomaagwe le mmamalomaagwe go ba itsise yona. A ba itsise fa a letse a lorile a bona bone basadibagolo ba a tlholang a ba bolelela ka bona.

Fa a ba bone ba kubetsa mo ntlong, ba tshasakaka dilo mo bolaong le go tshelakaka ditlhare mo ntlong. Mogakwe o ne a lemoga fa Mmadira a na le mpho e e bokete, a ba laela gore ba itlhokomele, segolo jang Tatlhego ka nno le ditsalanyana tse tsa gagwe.

Ba ne ba amega maikutlo, segolo jang ka Mmadira gonne ba lemogile fa a tshwenyegile thata ka meleko e a leng mo go yona. A mo gomotsa ka gore a tshepe thapelo le gore Modimo ke ene fela botshabelo.

Ditshebo o ne a dira jaaka mmaagwe a mo laetse, a tsena mo bateng a tlhapa, a itshasa melemo. A ikana gore Tatlhego ke wa gagwe, le gore e tla re boMotshedisi le boNorong ba re ba ntsha matlho, ene a bo a setse a fetile. Le gore o tlile go a ja a namile madi a ga Tatlhego, le fa ba ka di bua tsa baswi le tsa batshedi. A ipolelela gore phokojwe, go ja fela yo o dithetsenyana, le gore maano ga a site go sita a loso.

10.1 Tlhopha karabo e e maleba mo go POTSO 10.1.1–10.1.4.

10.1.1 Tatlhego le Mogakwe ba tsalana jang?

A Motho le Mangwane
B Motho le Malome
C Motho le Rangwane
D Motho le Rakgadi (1)

10.1.2 Ke moanelwa ofe yo o sotlilweng ke lenyalo mo teramakhutshweng e?

A Ditshebo
B Mmadira
C Mmatotlhanyo
D Bafedile (1)

10.1.3 Ke mang yo o thusitseng Tatlhego go bona tiro?

A Mothusi
B Mmadira
C Gadinthone
D Motshidisi (1)

10.1.4 Tatlhego o simolotse go dira kwa …

A Sannieshof.
B TELKOM.
C Lichtenburg.
D ESKOM. (1)

10.2 Goreng Mogakwe a ne a itumetse fa Tatlhego a re o ya go nyala Mmadira? (2)

10.3 A toro ya ga Mmadira ya lenyalo le le tlhakatlhakaneng e ne ya nna nnete? Tshegetsa ka lebaka. (3)

10.4 Tlhalosa gore kgotlhang mo teramakhutshweng e, e tlhodilwe ke eng? (2)

10.5 Teramakhutshwe e, e khutlile jang? Tshegetsa ka lebaka. (3)

10.6 Mokwadi o tlhagisa Ditshebo e le motho yo o se nang maitsetsepelo. Tshegetsa ka mabaka a le MABEDI. (4)

10.7 Naya tshobotsi ya ga Tatlhego ka dintlha di le THARO. (3)

10.8 A setlhogo sa khutshwe se tsamaelana le diteng? Tshegetsa ka lebaka. (3)

10.9 O ithutile eng go tswa mo teramakhutshweng e? (2)

10.10 Ka dintlha di le PEDI naya semelo sa ga Mmatotlhanyo. Tshegetsa ka mabaka. (4)

10.11 A lerato la ga Ditshebo le Tatlhego le ne la atlega? Tshegetsa ka lebaka. (3)

10.12 Ke kgakololo efe e rre Van Wyk a e neileng Tatlhego? (2)
[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: POKO

MABOKO A SETSWANA – Morulaganyi MK Mothoagae

Araba dipotso di le PEDI fela mo karolong e.

POTSO 11

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Motlhokagae – LD Raditladi

1 Lo bule ditsebe, ke bula letlole,
2 Ke tla duma jaaka segwagwa sa phefo,
3 Kgotsa ke duma fela jaaka botlole,
4 Ke kurutla jaaka diphuka tsa phofo,
5 Ka bagaetsho ba ne ba ntsenya tlhalefo,
6 Ba mpopela kgomo ya mmopa,ya lela,
7 Namane ya yone ka ba ka e kotela.

8 Ke bolailwe ke batho betsho maloba,
9 Ba ntshidika le ka disana magetla,
10 Pelo ya me ka ba ka e utlwa e uba.
11 Ka re ke gadima fela jaaka kgatla,
12 Ke supa fa di le phepa, tsa me diatla
13 Ba mpatika, ka tlhoka monamoledi,
14 Ka bona ke sekaseka dikeledi.

11.1 Ke puo efe ya botshwantshi kgotsa sekapuo se mmoki a se dirisitseng segolo mo temaneng ya 1? (2)

11.2 Nopola sekao go tshegetsa karabo ya gago mo go POTSO 11.1 (2)

11.3 Tlhalosa mola wa ntlha wa leboko. (2)

11.4 Go ya ka leboko le, 'fa pelo e uba' go a bo go diragetse eng? (2)

11.5 Ke bomang ba ba bopelang mmoki kgomo ya mmopa go ya ka temana ya bobedi? (2)

11.6 Naya morumo wa temana ya 1. (1)

11.7 Leboko le, ke la mofuta ofe? Tshegetsa ka lebaka. (1½)

11.8 Mmoki o senola maikutlo a a ntseng jang ka leboko le. (2)

11.9 Ke eng se mmoki a neng a se tlhoka go ya ka temana ya bobedi? (2)

11.10 Goreng mmoki a sekaseka dikeledi. (1)
[17½]

KGOTSA

POTSO 12

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Mahuma-pelo a ga phokojwe – Ms Kitchen

1 Ruri legodimo le ka bo le na le mogala
2 Nkabo ke lotlegela Mmopi, ke re a utlwe,
3 A thuse, a kgalemele motho re a nyelela,
4 Re nyelediwa ke motho le ntšwa ya gagwe.

5 Ga ke bewe sebete, Monkgwe wa diphologolo!
6 Le fa go dutsweng gone go dutswe fela ka nna –
7 Monkgwe wa dibatana! Ke ntshitswe loso-logolo
8 Ga twe le ke le bathong mokgwa ke gana ka one.

9 Jalo bana ba batho ba mekgwa mme e ngokologilwe,
10 Wa me one fa o gopotswe ke tlhola-e-eme;
11 Ga e ke e re go umakwa o didimalelwe.
12 Ba re sa me ga se bolotsana ke ntlo lo bone.

13 Ga nke ke tswa ke sela-sela tsatsi le tlhabile,
14 Ke itala go lala ke kaila go sa robetswe,
15 Ke apere lefifi maeba a sa sedile,
16 Ke sikologa badiba – motho le ntšwa ya gagwe.

12.1 Ke puo efe ya botshwantshi kgotsa sekapuo se mmoki a se dirisitseng segolo mo lebokong? (2)

12.2 Mmoki o kaya eng fa a re 'ke ntshitswe loso logolo' mo moleng wa 7? (2)

12.3 Fa o lebile, goreng phokojwe a ne a sa bewe sebete go ya ka mmoki? (2)

12.4 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo meleng 3 le 4? (2)

12.5 Naya dilo di le PEDI tseo di nyeletsang phokojwe go ya ka mmoki. (2)

12.6 Nopola mafoko go tswa mo lebokong a a kayang gore phokojwe ga a tshele ka kgololosego. (2)

12.7 Nopola sekao sa tlogelo mo temaneng ya 4. (1)

12.8 Tlhalosa setlhogo sa leboko le. (2)

12.9 Naya thitokgang kgotsa morero wa leboko le. (1½)

12.10 Kwala morumo wa temana ya 1. (1)
[17½]

KGOTSA

POTSO 13

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Ntwa ya 1939–45 – LD Raditladi

1 Go kile ga tsoga leruuruu maloba,
2 Leruuruu la marumo le dikanono,
3 Bana ba Yuropa ba ipetsa dihuba,
4 Komano ya bone ya utlwala le kwano;
5 Ba re, lefatshe leno ope ga a na le sema
6 Banna ba Yuropa botlhe ba a le lema.

7 Majeremane ba tswa modutla wa kgetse,
8 Ba itshema maruarua ba kometsa batho,
9 Le Mapolare ba ba meletsa metse
10 Le kwa Austria le gone ba phura batho,
11 Merafe ya etsa diphologolo sekgweng
12 Di utlwile lerumo la batsomi nageng.

13 Bana ba thebe e setsibasehibidu,
14 Sesweu, setala, se motshe wa godimo,
15 Ba ara, bana ba motlhaba o o morodu,
16 Ba duma, ba etsa tladi ya legodimo:
17 Lentswe la bona la utlwala kwa Amerika,
18 Le rona ra le utlwa re le mono Aferika.

13.1 Ntwa e mmoki a buang ka ga yona e tsere dingwaga di le kae? (2)

13.2 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo moleng wa 2? (2)

13.3 Tlhalosa bokao jwa mola wa 3. (2)

13.4 Ke ka lebaka la eng mmoki a tshwantsha Majeremane le maruarua? (2)

13.5 Naya leina la sekapuo se se tlhagelelang mo meleng 17 le 18. (2)

13.6 Ntwa e ne e le magareng ga merafe efe? (2)

13.7 Kwala morumo wa temana ya bobedi. (2)

13.8 A wena o bona ntwa e siame magareng ga merafe? Tshegetsa ka lebaka. (2)

13.9 Leboko le, ke la mofuta ofe? Tshegetsa ka lebaka. (1½)
[17½]

KGOTSA

POTSO 14

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Bosiela – LD Raditladi

1 Bosiela ga bo phimoge sekalobadi,
2 Ga bo na motho a bo tlhapa ka mosidi,
3 A bo phimola a bo tlhapela bodibeng,
4 Go tswa maswe, jone bo salele nameng.

5 Ke ledimo le jang batho le motlhape,
6 Moselesele o sadisang le makape,
7 Go sale bolota go sale botlhoko
8 Go sale sebodu se tlhokang dipheko

9 Bosiela ke pula ya kgogolamoko,
10 Ke mosetlho o sa rwalelwang le ditlhako
11 Bo go kolobetsa bo sa go rapele,
12 Bo go tlhabe dinao, ditlhako o di rwele.

14.1 Tlhalosa bokao jwa mola wa ntlha. (2)

14.2 Nopola sekao sa tshwantshiso mo temaneng ya 2. (1)

14.3 Maikutlo a mmoki ke afe ka bosiela? (1)

14.4 Mmuso wa Aforika Borwa o tshwanetse go dira eng ka masiela? (1)

14.5 Naya morumo wa temana ya bobedi. (1)

14.6 Goreng mmoki a tshwantsha bosiela le 'ledimo'. (2)

14.7 Mmoki o kaya eng ka mafoko 'bosiela bo go tlhaba dinao o rwele ditlhako'. (2)

14.8 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo meleng 7 le 8. (2)

14.9 Nopola sekao sa ponagalo e o e neetseng mo go POTSO 14.8 (2)

14.10 Naya thuto e e tswang mo lebokong le. (2)

14.11 Motho mongwe le mongwe e ka nna lesiela. A se ke ntlha kgotsa kakanyo. Tshegetsa ka lebaka. (1½)
[17½]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D: 35
PALOGOTLHE: 70